

Мед із присмаком «війни»

Вікторія Котенок

Богдан Бенюк, Артем Мясус і Сергій Бойко у виставі «Сірі бджоли». Режисер та художник Віталій Малахов. Київський театр на Подолі.

Мед справдана називають їжею богів, бджіл – святими комахами, «Божими пташками» та помічницями Всевишнього, а бджільництво (у давнину бортництво) – боговгодною справою. Саме таке хобі, чи, ліпше сказати, заняття до душі, обрав собі на пенсії Сергій Сергійович Хмеленко (Богдан Бенюк), мешканець села Мала Староградівка на Донбасі. Чоловік, як і його бджоли, працьовитий, робить свою справу віддано, з любов'ю, тому і мед його добрий. Відчуваючи свою шляхетну місію, він не зміг покинути вулики навіть тоді, коли у його село прийшла війна. І Сергійович продовжував би жити, а точніше, виживати, без електрики, їжі, людей, засобів зв'язку, у «сірій зоні» (нейтральній смузі між учасниками бойових дій, яку найбільше обстрілюють), та бджоли внесли корективи в його будні. Через попіл від вибухів, що осідає на квіти, мед став гірким – у ньому з'явився присмак війни. Тож Сергійович завантажує вулики в машину і їде...

Роман «Сірі бджоли» українського письменника і кіносценариста Андрія Куркова побачив світ 2018 року і незабаром увійшов до шорт-листа престижної літературної премії «Книга року ВВС» (присуджується українськомовним відділенням Британської Телерадіомовної Корпорації «BBC News українською»). Ще в чернетці автор дав почитати твір керівникові й режисерові Київського театру на Подолі Віталію Малахову, який опісля замовив у письменника п'єсу на основі роману. У драматичному творі з'явилися

«Сірі бджоли» за п'єсою Андрія Куркова
Режисер та художник Віталій Малахов
Художник костюмів Світлана Заїкіна
Музичне оформлення: Тимур Полянський
Балетмейстер Анжеліка Борисова
Відео: Олександр Братінов, Сергій Тітенко
У ролях: Сергійович – Богдан Бенюк, Пашка – Сергій Бойко, Петро – Юрій Феліпенко, Владлен – Артем Мясус, Светка – Лариса Трояновська, Анна Тамбова; Чеченець – Максим Грубер, Другий «денеєрівець» – Владислав Гончаров, Віталіна – Анна Саліванчук, Хазяїн родини – Федір Ольховський
Київський академічний театр на Подолі
Прем'єра – 7 грудня 2019 року

нові діалоги, герої, він охоплює за подіями лише першу третину роману.

За постановку «Сірих бджіл» взявся сам керманич театру, який подбав і про візуальну складову вистави, поділивши сцену на кілька зон: по центру – кімната будинку Сергійовича, ліворуч – його односельчанина Пашки, праворуч – Светки з сусіднього села. На заднику – полотно для проєкцій, на якому з'являються церква, кладовище, трансформаторна будка, засніжене поле, вулиці. На авансцені розмістилася нейтральна смуга між будинками, устелена шаром снігу (зі штучних волокон).

Загалом сценографія та костюми забарвлені у темні сіро-чорно-сині відтінки – для посилення ефекту безбарвного існування головного героя і села, в якому з приходом війни зупинився час. Нагадуванням про те, що життя триває і має багато кольорів, є поява на сцені жінок у яскравих сукнях: давнього кохання Сергійовича Светки (Анна Тамбова) і його дружини Віталіни (Анна Саліванчук). Обидві люблять головного героя, прагнуть спільного життя з ним. Светка приходить до чоловіка в реальному житті, а Віталіна – у спогадах-мареннях. Адже через сварку (подружжя не могло обрати спільне ім'я для доньки) дружина з дитиною покинула чоловіка ще до війни і поїхала до батьків у Вінницьку область. У сценах із жінками багато лірики та іронії. Спілкування з ними (справжнє і уявне) дало поштовх до переосмислення героєм важливості сім'ї в його житті.

Ключовим елементом вистави є бджоли. А точніше, вулики (події відбуваються узимку, тож бджоли сплять у своїх домівках), які через морози і небезпеку (в селі постійно стріляють, щось вибухає) пасічник переніс з сараю до свого будинку. Вони стоять посеред оселі Сергійовича як найбільша цінність. З одного боку, він ставиться до них як до маленьких дітей (дбає і опікується), а з іншого – як до божественних провідників (сповідується, підтримує зв'язок із Всевишнім). Тож завдяки бджолам ця історія,

набуваючи метафоричності, спонукає глядачів до філософських роздумів. Адже бджоли є символом мудрості, а мед – ініціації, безсмертя і відродження.

Загалом вистава «Сірі бджоли» про вибір, з яким людина хоч-не-хоч стикається щодня. І навіть «сірі» люди, які поховалися у своїх мушлях-домівках, змушені його робити. Особливо тоді, коли триває війна. Позаяк вона є чи не найчутливішим індикатором людяності, перевіряючи на вірність і честь, розставляючи на свої місця цінності та пріоритети. І Сергія Сергійовича російсько-українська війна змусила до рішучих дій (хоч він довго уникав їх): ризикуючи життям, він присипав землею загиблого хлопця-волонтера на полі, допоміг українському воякові викрити схованку ворога-снайпера, провів декомунізацію своєї вулиці (з Леніна на Шевченка), визначився, до якого народу-країни він належить, відновив зв'язок із родиною, зважився на переїзд. Війна підштовхнула героя до внутрішньої трансформації та самоідентифікації: допомогла вийти з «сірої зони» у його ж голові. Себто по-іншому глянути на власне життя і світ навколо.

Головною окрасою вистави Віталія Малахова є актори, які щиро й зворушливо проживають цю історію, без зайвого педалювання на гострих темах. Богдан Бенюк створив образ доброго, але розгубленого самотника-пасічника Сергійовича, Сергій Бойко – його задержуватого однокласника Пашки, ворога дитинства, який зрештою стає другом, бо, як і Сергійович, зостався в селі під час війни. Віталіна Анни Саліванчук – зваблива молода дружина, яка знає собі ціну, вірна своїм переконанням і уподобанням, тому її не надто цікавить, «що люди скажуть». Протилежна їй Светка Анни Тамбової – проста добросердечна жінка, яка після втрати чоловіка залишилася сама з дітьми, тож у Сергієві бачить опору і надію на спільне майбутнє. Переконливі у виставі військові: Артем Мясус у ролі російського найманця-снайпера Владлена, Юрій Філіпенко – українського воїна Петра, Максим Грубер та Владислав Гончаров – нахабних сепаратистів. Несподівано, але з гумором прозвучав епізод зустрічі-марення Сергійовича з Януковичем (босого, проте в діловому костюмі і норковій шапці), якого дотешно зіграв Федір Ольховський. Виявляється експрезидент, ще будучи губернатором Донеччини, заїжджав до бджоляра на вулкотерапію, залишивши після цього напам'ять черевики зі страуса 46 розміру. У програмці цього героя символічно назвали Хазяїн родини. Фінальною сценою режисер вселяє надію на краще. Адже у Малу Староградівку прийшла весна, яка є символом відродження. Окрилений Сергійович, після телефонної розмови з дружиною, разом із вуликами покидає село. Навіть російськомовний Пашка, який проводить його, заговорив раптом українською. Тож під завісу насправду віриться, що мед має цілющі властивості не тільки для тіла, а й для душі. А ще – чудодійні ознаки. Не випадково ж у перекладі він означає «чари» або «наділений магією».

P.S. На початку весни вистава «Сірі бджоли» Віталія Малахова стала лауреатом премії «Київська пектораль» як найкраща драматична вистава.

Як це – бути «Іншим»?

Про постанову п'єси
Джеймса Іджеймса «Вбивай Іди Рай»

Лариса Залеська Онишкевич

«Kill Move Paradise» by James Ijames, Rep Stage у Колумбії, штат Мериленд.

Автор п'єси стає тепер новою зіркою американської драми, зокрема з-поміж драматургів-афроамериканців. Він родом із південного американського штату Алабама; там здобув диплом бакалавра з драми, а у Філадельфії – магістра з театрального мистецтва. Спочатку там же працював актором у різних театрах. За свої ролі 2011 р. дістав нагороду ім. Отто Гааса та дві нагороди ім. родини Барріморів. Згодом почав сам ставити вистави, і знову отримав нагороду ім. Барріморів, цим разом за найкращу режисуру; були також ще різні відзначення і гранти. Цього року за п'єсу «Вбивай Іди Рай» Національний мистецький клуб присудив Іджеймсові нагороду в сумі \$25 000. Тепер він працює викладачем театрознавства в Університеті Вілланова (поблизу Філадельфії). Починаючи з 2017 року, драму ставили в Нью-Йорку, Філадельфії, Чикаго і Берклі. Д. Іджеймс є автором ще шести п'єс. Сама назва драми «Вбивай Іди Рай»¹ натякає на тему твору, але її граматично ненормативна форма це немов прикриває. У програмці є згадка, що дія відбувається нібито на Єлисейських Полях, куди, за грецькою мітологією, боги слали найкращих померлих героїв. Ці Поля також служили як Рай, отже, саме це слово наче обіцяє, що там ліпше за реальність.

Мистецький керівник постановки Джозеф Річ² звернув увагу на сучасну реальність, яка спонукала драматурга написати драму про тих людей у суспільстві, яких ще й сьо-

¹ Це буквальный переклад назви, але кожне слово має також різні діалектичні зв'язки з жаргоном мови афроамериканців. «Kill» може також означати «знищ» або «зміни», а «move» – «спіши» або «втікай». «Paradise» може стосуватися Єлисейських Піль або раю для померлих праведників, героїв.

² Joseph W. Ritsch, «From the Producing Artistic Director», RepStage, «Kill Move Paradise», February 20–March 8, 2020, 3.